

Emilia Figura-Osełkowska

Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie;

emilia.figura-oselkowska@ip.olsztyn.pl • <https://orcid.org/0000-0002-8926-6803>

Tadeusz Oracki, *W labiryncie poszukiwań biograficznych*, Gdańsk 2020

Tadeusz Oracki, *In the labyrinth of biographical searches*, Gdańsk 2020

Tadeusz Oracki, *Im Labyrinth der biografischen Suche*, Gdańsk 2020

23 grudnia 2020 r. profesor Tadeusz Oracki – urodzony w Warszawie, związany naukowo z Warmią i Mazurami, od szeregu lat gdański historyk literatury i kultury, a zwłaszcza znakomity biograf, autor wielu znaczących publikacji – obchodził jubileusz swoich 90-tych urodzin. Z tej okazji, przyjaciele i współpracownicy z Instytutu Kaszubskiego w Gdańsku wspólnie z historykami z Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie przygotowali książkę przypominającą kilkanaście artykułów Jubilata z lat 1957–2017. Materiały te były wcześniej publikowane w różnych czasopismach i monografiach naukowych.

Tom otwiera szkic biograficzny autorstwa prof. Józefa Borzyszkowskiego, w którym zaprezentowana została sylwetka Jubilata i Jego główne kierunki zainteresowań badawczych. Czytelnik zostaje wprowadzony w wielowątkowy i różnorodny tematycznie zbiór artykułów naukowych, dotyczących m.in. wybitnych postaci świata nauki i kultury, omówień dzieł literackich oraz problematyki badawczej ujętej w szerszym kontekście. Wyboru artykułów dokonał sam Autor, a zatem 15 różnych tekstów przedstawia Profesora w 15 odsłonach. Całość zamyka zestawienie bibliograficzne zamieszczonych tekstów, pochodzących w dużej mierze z wydawanych przez Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie (dziś Instytut Północny) „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

W tekstach zamieszczonych w omawianym zbiorze, przywołane zostały postaci znane i mniej znane, czasem niedostatecznie doceniane, działacze

społeczno-kulturalnych, dziennikarzy, odkrywców i aktywistów. Znaleźli się tam m.in.: Andrzej Jan Orlovius (Orłowski), Krzysztof Kaldenbach, Emilia Sukertowa-Biedrawina, Michał Kajka, Stefan Wysocki, Arnold Kwietniowski, Augustyn Stefen, Antoni Donimirski oraz Roman Wapiński. Poświęcone im zostały wyjątkowe artykuły biograficzne, w których – jak zwykle u profesora Orackiego – uwagę zwraca wnikliwość analiz, dbałość o szczegóły, bogactwo przypisów i staranne wykorzystanie źródeł.

Pojawia się m.in. postać Krzysztofa Kaldenbacha¹ – nieco zapomnianego poety, miłośnika polskiej kultury i literatury. Przypomniana została jego młodość, gdy zajmował się badaniami nad polskim piśmiennictwem w Królewcu. Z miastem tym związany był także Andrzej Jan Orlovius (Orłowski) – znany i ceniony profesor medycyny. Orłowski – urodzony w Wilnie w 1735 r., kontynuował rodzinne tradycje. Ostatecznie, podobnie jak jego ojciec, został profesorem Wydziału Lekarskiego w Królewcu. Zapamiętany został też jako inicjator powołania dwóch fundacji stypendialnych na Uniwersytecie Królewieckim, ostatecznie noszących jego imię (Stipendium Orlovianum). Poszukując źródła tego tekstu należy sięgnąć do artykułu „O pochodzeniu królewieckiego profesora medycyny Andrzeja Jana Orloviusa (Orłowskiego)”² w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” z 2017 r.

W gronie omawianych postaci znalazł się też Antoni Donimirski – dziennikarz, ekonomista, działacz polityczny i założyciel Towarzystwa Naukowego w Toruniu pochodzący z polskiej rodziny ziemiańskiej herbu Brochwicz vel. Jeleń³. Był to człowiek nader aktywny zawodowo, społecznie, naukowo i politycznie. Jego działalność propolska w okresie rozbiorowym – jak podkreślił prof. Oracki – przysporzyła mu zarówno przeciwników jak i zwolenników. Śmierć zastała go 14 maja 1912 r. w Berlinie, który stał się miejscem jego pierwszego pochówku. Dawnym przyjaciołom Donimirskiego, takim jak Ignacy Paderewski, ciężko było pogodzić się z myślą, że oddany ojczyźnie Polak spoczywa nie w polskiej lecz pruskiej ziemi. Z tego też powodu poczynili wiele starań, by sprowadzić prochy Antoniego Donimirskiego do Polski. Ponowny, uroczysty pogrzeb odbył się 24 lutego 1913 r. na warszawskich Powązkach.

Inną postacią, przywołaną w omawianej książce, jest Emilia Sukertowa-Biedrawina – działaczka społeczno-oświatowa, autorka bibliografii, zbieraczka lokalnego folkloru, nauczycielka i przewodnicząca, organizatorka życia kulturalnego i naukowego w powojennym Olsztynie. Była pierwszą redaktorką „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”. W tekście „Emilia Sukertowa-Biedrawina – pisarka

¹ Zob. *Królewiec a Polska*, red. M. Biskup i W. Wrzesiński, Olsztyn 1993, s. 89–97.

² T. Oracki, *O pochodzeniu królewieckiego profesora medycyny Andrzeja Jana Orloviusa (Orłowskiego)*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” (dalej: KMW), 2017, nr 3, s. 123–127.

³ *Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*, t. 9, Warszawa 1893, s. 460–461.

zapomniana?”⁴, pierwotnie wydanym jako posłowie do *Bajek mazurskich*, Autor przypomniał jej bogatą, choć dziś już nieco zapomnianą działalność literacką, w której ważne miejsce zajmowało badanie folkloru, zwłaszcza mazurskiego.

Tadeusz Oracki przypomniał też postać Augustyna Steffena, pochodzącego z Warmii językoznawcy – urodzonego w 1901 r. w dzisiejszym Unieszewie, jako jedno z jedenaściorga dzieci Marty z Turowskich i Jana Steffena. Klasyczne wykształcenie filologiczne, jakie odebrał podczas wieloletnich studiów oraz kontakty z różnymi środowiskami uniwersyteckimi ukształtowały jego zainteresowania badawcze, dotyczące głównie rodzimej Warmii. Profesor Tadeusz Oracki opisał bogaty dorobek piśmienniczy Steffena, który – podobnie jak Emilia Sukertowa-Biedrawina – zajmował się szeroko pojętym folklorem, etnografią oraz językoznawstwem. Twórczość Augustyna Steffena powstawała w szczególnie trudnym okresie rządów hitlerowskich, mimo to zdołał spisać i uchronić od zapomnienia szereg warmińskich pieśni ludowych, zebranych następnie w 3-tomowym wydawnictwie. Steffen interesował się również warmińskimi gwarami, dorocznymi zwyczajami, tańcami oraz bajkami i opowieściami, niejednokrotnie zebranymi od przedszkolank pracujących na warmińskiej ziemi. Z uwagi na działania wojenne, które zastały go na Górnym Śląsku, gdzie prowadził badania naukowe organizowane przez Śląską Komisję PAU, zbiegł poza granice Polski, a wiele z opracowanych przez niego bezcennych materiałów bezpowrotnie uległo zatraceniu. Mimo licznych podróży po świecie, dłuższych i krótszych pobytów w różnych krajach, pracy nad językoznawstwem komparatywnym w różnych językach, utrzymywał ściśle kontakty ze środowiskami polonijnymi, a w swej twórczości ciągle powracał do rodzimej Warmii. Tekst poświęcony tej wybitnej postaci pierwotnie został wydany w księdze pamiątkowej przygotowanej profesorowi Janowi Mirosławowi Kasjanowi w 70-tą rocznicę urodzin⁵.

W szerokim spektrum zainteresowań Jubilata mieszczą się także prace z dziedziny literatury, a zwłaszcza poezji, stąd też w omawianym zbiorze pojawił się m.in. tekst dotyczący obchodów setnej rocznicy urodzin Michała Kajki. W podniosłym stylu poetyckich wersów w 1957 r. Autor skreślił bardzo refleksyjną mowę z tej okazji, oddając w niej cześć temu skromnemu mazurskiemu cieśli, sławiącemu polską mowę w szczególnie nieprzychylnym dla polskości czasie⁶.

Spośród wybranych prac odnoszących się do obszerniejszych zagadnień takich jak współpraca naukowców z terenu Pomorza i Prus Wschodnich z innymi

⁴ „Emilia Sukertowa-Biedrawina – pisarka zapoznana”. Posłowie do książki: E. Sukertowa-Biedrawina, *Jak Konopka diabła wypędzał. Bajki mazurskie*. Zebrał, opracował i posłowiem opatrzył T. Oracki, Olsztyn 1994, s. 115–119.

⁵ *W kręgu folkloru, literatury i języka. Prace ofiarowane prof. Janowi Mirosławowi Kasjanowi w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Jakitowicz i V. Wróblewska, Toruń 2003, s. 37–56.

⁶ „Na twardych deskach wslawił mowę polską (w setną rocznicę urodzin Michała Kajki)”, *Kalendarz Warmii i Mazur na rok 1958*, Warszawa 1957, s. 318–320.

ośrodkami akademickimi, na specjalną uwagę zasługują dwa teksty dotyczące powiązań profesorów Uniwersytetu Warszawskiego z Warmią i Mazurami w XIX i początkach XX w. Choć ich wydanie dzieła prawie cztery dziesięciolecia, to odnaleźć można pewne związki tematyczne obu tekstów. Pierwszy z nich został opublikowany w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich”⁷ w 1961 r., a drugi trafił do periodyku, jako list do Redakcji w 2000 r.⁸ Relacje XIX i XX-wiecznych uczonych jako temat badawczy Tadeusza Orackiego wróciły także w 2016 r. przy okazji książki *Kaszubi i Pomorze a Kraków. O zainteresowaniach sprawami kaszubsko-pomorskimi w kręgu Polskiej Akademii Umiejętności* pod redakcją wspomnianego wcześniej profesora Józefa Borzyszkowskiego⁹. Tam po raz pierwszy został opublikowany tekst o kontaktach uczonych z Pomorza i Prus Wschodnich z Akademią Umiejętności w Krakowie w XIX i na początku XX w.

Kończąca omawianą publikację bibliografia – jak należy sądzić – nie stawia kropki w działalności naukowej Autora. Omawiana książka, przypominająca postać Tadeusza Orackiego i ukazująca jego szerokie zainteresowania badawcze, zawiera swoisty materiał przekrojowy i z pewnością stanie się cenną publikacją dla tych wszystkich młodych adeptów nauki, którzy zechcą zorientować się w rozległych horyzontach badawczych Profesora.

⁷ T. Oracki, *Mazurzy i Warmiacy jako profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1818–1831: (z zagadnień wkładu Mazurów i Warmiaków do nauki i kultury polskiej w XIX wieku)*, KMW, 1961, nr 4, s. 528–557.

⁸ T. Oracki, „Warszawscy »odkrywczy« Warmii i Mazur”, KMW, 2000, nr 2, s. 293–295.

⁹ „Kontakty uczonych z Pomorza i Prus Wschodnich z Akademią Umiejętności w Krakowie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku”, w: *Kaszubi i Pomorze a Kraków. O zainteresowaniach sprawami kaszubsko-pomorskimi w kręgu Polskiej Akademii Umiejętności*, red. nauk. J. Borzyszkowski, Kraków 2016, s. 207–221.